

MASARYKOVA UNIVERZITA

Ze2BP_KOS6

*Hlavní rozvojové teorie
v socioekonomické geografii
a regionálním rozvoji*

jarní semestr 2008/2009

PedF, katedra geografie 1

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Obsah přednášky

- ⊗ **Regionální rozvoj**
 - ⊗ Obecné vymezení, typy RR
 - ⊗ Základní přístupy a směry v rozvoji regionů
- ⊗ **Prostorové teorie**
 - ⊗ Základní teorie RR
 - ⊗ Lokalizační teorie
- ⊗ **Polarizační teorie**
 - ⊗ Teorie dle společenských přístupů
 - ⊗ Současné uplatnění v geografii

PedF, katedra geografie 2

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Regionální rozvoj

Zabývá se:

- ⊗ faktory, ovlivňujícími rozvoj regionů,
- ⊗ aktéry, podílejícími se na regionálním rozvoji a ovlivňovanými regionálními procesy,
- ⊗ mechanismy vztahů mezi aktéry RR a mechanismy vlivu faktorů na aktéry RR – regionálními procesy a jejich změnami/utvářením,
- ⊗ vývojem regionů a regionálními rozdíly,
- ⊗ regionální politikou – jejím zaměřením, účinností, ...
- ⊗ regionálním plánováním

PedF, katedra geografie 3

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Co je to rozvoj území?

Rozvoj je buď:

- ☒ změna kvality (k lepšímu!)
- ☒ změna kvantity = růst

☒ Rozvoj území je vázán na sociálně-ekonomické jevy, procesy a jejich aktéry.

„Typologie“ rozvojových procesů:

- ✓ Ekonomický rozvoj
- ✓ Sociální rozvoj
- ✓ Územní rozvoj
- ✓ Environmentální rozvoj

PedF, katedra geografie 4

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Regionální rozvoj – hlavní přístupy

☒ Hlavní vývojové etapy teorií regionálního rozvoje a regionální politiky:

- » **neoklasický přístup** (lokalizační teorie, jedno- a dvou-sektorový model) ⇒ **dělníci za práci**
- » **keynesiánský přístup** (teorie exportní báze, sektorová teorie růstu ekonomické báze regionu, polarizační teorie, teorie polarizovaného rozvoje) ⇒ **práce za dělníky**

PedF, katedra geografie 5

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Regionální rozvoj – hlavní přístupy

- » **neomarxistický přístup** (teorie závislosti, teorie změn globální produkce, teorie nerovné směny) ⇒ **návrhy na opatření neformulovány**
- » **neoliberální přístup** (nová teorie růstu, koncept path dependance) ⇒ **podpora lokální iniciativy**
- » **institucionální přístup** (teorie učících se regionů) ⇒ **spolupráce a inovace**

PedF, katedra geografie 6

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Neoklasický přístup

- ☒ Mobilita pracovní síly a kapitálu není stejná; proto doporučují podpořit mobilitu pracovní síly, buď podporou migrantů do regionů (pull faktor) a nebo snížením mezd v regionech s vysokou nezaměstnaností (push faktor).
- ☒ Hlavní nedostatky neoklasických teorií:
 - » neuvažují rozdíl v informovanosti jednotlivých aktérů,
 - » neuvažují export a import,
 - » neuvažují úspory z rozsahu.

PedF, katedra geografie 7

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Keynesiánský přístup

- ☒ Na rozdíl od neoklasického přístupu (nabídka, konvergence) zdůrazňuje stranu poptávky a divergence (tržní nerovnováhy).
- ☒ Zaveden pojem multiplikátoru (následné reakce na určitý impuls (zvýšený výdej → zvýšené příjmy → zvýšená spotřeba)).

PedF, katedra geografie 8

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Neomarxistický přístup

- ☒ Nerovnoměrný rozvoj pokládán za automatický a vyplývající z povahy kapitalizmu.
- ☒ Nerovnoměrný rozvoj je důsledkem nestability kapitalizmu a intervence států neúčinné – neřeší se příčina, ale důsledek – příčinou je kapitalismus.
- ☒ Řešení meziregionálních rozdílů neřeší na regionální, ale na národní či nadnárodní úrovni.
- ☒ Poměrně rozvinutá teoretická báze.

PedF, katedra geografie 9

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Neoliberální přístup

- ☒ Staví se k regionální politice odmítavě.
- ☒ Důraz je kladen na fungování volného trhu, svobodu jednotlivce (individualismus) a jeho osobní zodpovědnost.
- ☒ Státní intervence mají být omezené a mají odstraňovat překážky pro optimální fungování tržního mechanismu.

PedF, katedra geografie 10

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Institucionální přístup

- ☒ Rozmach institucionálních směrů v 80. letech 20. stol., dodnes se dynamicky vyvíjí.
- ☒ Kritika klasických („velkých“) teorií pro jejich nerealističnost a z třech základní důvodů:
 - » nedocení úlohy inovací a učení se
 - » nediferenciace firem
 - » nedocení „institucí“

PedF, katedra geografie 11

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Neoklasický přístup a Lokalizační teorie

PedF, katedra geografie 12

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Německá škola

- Johann H. von Thünen (1783-1850)
 - Der isolierte Staat* (1826, 1850)
 - prostorová ekonomie (1826, první vydání)
- Definoval speciální zemědělské zóny v závislosti na dostupnosti trhu.
- Faktory: **přepavní vzdálenost** a **výtěžnost z jednotky plochy**.

PedF, katedra geografie 13

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Německá škola

Výchozí podmínky:

- Existence izolovaného prostoru, kde celé zemědělství tíhne k jednomu centru (městu – trhu).
- Trh je městem, kde se koncentrují zemědělské komodity.
- Produkty jsou prodávány pouze v jednom centru, které tvoří spádové území.
- V zázemí pracují zemědělci na základě stejných podmínek s maximalizací zisku.
- Náklady na přepravu plodin jdou přímo úměrně přepravní vzdálenosti.
- Produkty jsou přepravovány čerstvé.
- Fyzickogeografické podmínky jsou homogenní.

PedF, katedra geografie 14

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Thünen definoval následující zóny:

1. zóna: produkce mléka a zeleniny
2. zóna: produkce dřeva
3. – 5. zóna: obilniny a jiné plodiny (trojpoľný systém)
6. zóna: chov dobytka na maso, sýry

PedF, katedra geografie 15

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Německá škola

PedF, katedra geografie 16

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Německá škola

- ☒ **Walter Christaller** (1893 – 1969): „Teorie centrálních míst“ – výzkum centrality a hierarchie sídel podle různých funkcí
- ☒ pojmy: centrální místo, spádové území, centralita (hierarchie, hexagonalita).
- ☒ vyšší spádového místa překrývá území nižšího spádového místa.

PedF, katedra geografie 17

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

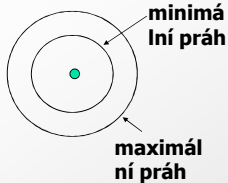
Teorie centrálních míst

- ☒ Rovnoměrně rozmístěná populace.
- ☒ Centrální místa poskytují zboží, služby a administrativní funkce jejich zázemí.
- ☒ Spotřebitelé minimalizují svoji cestovní vzdálenost.
- ☒ Poskytovatelé služeb se snaží pokrýt co nejširší možnou oblast trhu.
- ☒ Všichni spotřebitelé mají stejný příjem a stejné požadavky na služby.
- ☒ Čím častěji obyvatelé dané zboží (může se jednat i o služby) potřebují, tím je centrum jeho poskytování lokalizováno blíže či dále.

PedF, katedra geografie 18

Teorie centrálních míst

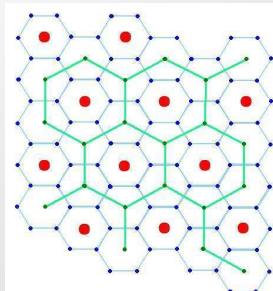
- ☒ Existuje centrální místo (koncentrace služeb, obslužné středisko v prostoru).
- ☒ Kužel poptávky – poptávka klesá s dostupností centrálního místa.
- ☒ Vniká pravidelná šestiúhelníková síť obslužných oblastí.
- ☒ Princip obsluhy – každé místo vyššího řádu poskytuje služby všem nižším řádům.
- ☒ Každé místo obsluhuje dvě centrální místa a 3 místa nižšího řádu – tzv. princip $K=3$.

- ☒ **minimální práh (nabídka)**
 - ☒ minimální počet zákazníků potřebných k fungování služby
- ☒ **maximální práh (poptávka)**
 - ☒ odkud až jsou zákazníci ochotni dojíždět nakupovat poskytované služby (dopravní náklady)

$K=3$ teorie

- ☒ V základním modelu každé centrum vyšší velikosti obsluhuje 3x větší území než centrum o řád nižší.

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Obslužný princip

$k = 6/3 + 1 = 3$

PedF, katedra geografie

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Dopravní princip

System of 4's

$k = 4$

$1/2 + 1/2 + 1/2 + 1/2 + 1/2 + 1/2 + 1 = 6/2 + 1 = 4$

PedF, katedra geografie

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Administrativní princip

$k = 7$

PedF, katedra geografie

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Centrum

- ☒ Obchodní centrum (export a import zboží i služeb).
- ☒ Lokalizace přibližně v geometrickém středu oblasti.
- ☒ Centra si postupně vyvíjejí obslužnou funkci pro svoje širší okolí (zázemí).
- ☒ Význam centra se nehodnotí podle počtu obyvatelstva, ale dle tzv. indexu centrality (rozsah poskytovaných služeb).

Hranice dosahu:

- ☒ Maximální vzdálenost, kterou jsou lidé ochotní cestovat za danou službou.

PedF, katedra geografie 25

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Löschova teorie

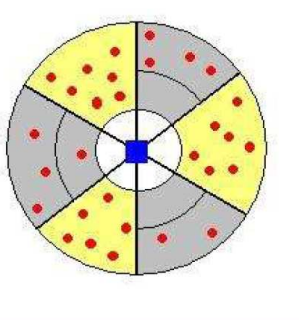

- ☒ **August Lösch** (1906 – 1945)
- ☒ Soustředil se na vztahy v rozmístění velkých průmyslových podniků.
- ☒ Jeho teorii po druhé světové válce zpopularizovala především americká geografická škola.
- ☒ Používají se různě velké sítě pro různé druhy zboží a služeb, přičemž tyto sítě překládá přes sebe do uspořádané podoby – Löschův model umožňuje specializaci, vzniká rozdíl ve struktuře produkce a nabídky.
- ☒ Každé centrální místo vyšší hierarchie nemusí nabízet všechny služby (zboží) jako místo na nižším stupni centrality.
- ☒ Model je tvořen postupně od sídel s nejnižší hierarchií k sídlům s nejvyšší hierarchií.
- ☒ Výsledkem Löschovy modifikace Christallerovy teorie je struktura s jedním společným dominantním centrem, z něhož vychází prostorové výšece s různým počtem center nižších řádů.

PedF, katedra geografie 26

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Löschova teorie

PedF, katedra geografie 27

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Další teorie

- ▣ Pro modelování rozšíření sídel, případně ekonomických systémů můžeme také použít **difúzní teorii** – Hudsonův model nebo Vanceův kolonizační model.
- ▣ **Hudsonův model** je založen na zkoumání teritoriálního šíření rostlin a živočichů, rozlišuje fáze kolonizace (prvotní osídlení), rozšíření (zvýšení hustoty) a konkurence (selekce a vytváření pravidelnosti).
- ▣ **Vanceův kolonizační model** mapuje jednotlivé fáze rozvoje osídlení v nově kolonizovaném území, rozlišuje fáze počátečního průzkumu, přes šíření osídlení v místech těžby surovin, významných komunikací až k poslední fázi, která znamená vytváření pravidelné regionální struktury.

PedF, katedra geografie 28

MASARYKOVA UNIVERZITA

Teorie lokalizace

- ▣ Tvůrcem ucelené klasické teorie lokalizace je **Alfréd Weber** (1868 – 1958).
- ▣ Jako kritérium lokalizace používá minimalizaci výrobních nákladů, cíl formuluje jako optimální lokalizaci firmy s cílem minimalizace výrobních nákladů a nákladů spojených s přepravou surovin a hotových výrobků firmy.
- ▣ Významným přínosem je to, že formuloval pojem lokalizační faktor, identifikoval jej a klasifikoval podle několika znaků, zavedl kategorii lokalizační orientace.

PedF, katedra geografie 29

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Lokalizační faktory

= síly, které ovlivňují rozhodnutí umístit firmu v konkrétních místech prostoru.

- ▣ Weber uvádí tři hlavní faktor lokalizace průmyslového závodu:
 - Dopravní náklady
 - Náklady na pracovní sílu
 - Spotřebitelské aglomerace

PedF, katedra geografie 30

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Lokalizační teorie A. Webera (1909)

Obr. 1: Weberův lokalizační trojúhelník
S₁, S₂ - nerostné suroviny, R - trh, P - místo výroby

PedF, katedra geografie 31

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Lokalizační faktory

- ▣ a) přírodní
- ▣ b) ekonomicko-technické
- ▣ c) sociálně-politické

PedF, katedra geografie 32

MASARYKOVA UNIVERZITA

Lokalizační teorie

- ▣ **Walter Isard** (1919) - navazuje na Lösche a Webera, zevšeobecňuje jejich poznatky.
- ▣ Přinesl dva základní pojmy – tzv. substituční princip a dopravní vstup.
- ▣ Z hlediska firmy je dopravní vstup rovnocenný s ostatními výrobními vstupy (kapitál, práce), přičemž je možno jej substituovat jinými.
- ▣ Substituce všech vstupů z hlediska lokalizace též používá jako kritérium maximalizace zisku.

PedF, katedra geografie 33

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Lokalizační teorie

W. Isard kategorizuje úspory následujícím způsobem:

- ☒ Interní úspory z rozsahu jednotky vyplývající z rozsahu produkce.
- ☒ Úspory z lokalizace, které mohou využívat všechny jednotky lokalizované v daném prostoru.
- ☒ Úspory z urbanizace, které plynou jak z úspor z lokalizace, tak z koncentrace obyvatelstva (umožňuje získat kvalifikovanější pracovní sílu, možnosti kooperace, specializace ...).

PedF, katedra geografie 34

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Polarizační teorie

teorie „jádro“ a „jádro-periferie“

PedF, katedra geografie 35

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Neoklasický přístup – Růstový model

- ☒ **Walt Whitman Rostow** (1916)
- ☒ Předpoklad, že k nastartování ekonomického růstu („take-off“) je třeba masivních investic.
- ☒ Nejen popis ekonomických, ale i širších společenských změn.

PedF, katedra geografie 36

MASARYKOVA UNIVERZITA

Neoklasický přístup – *Růstový model*

- ☒ **Robert Merton Solow** (1924)
- ☒ Solowův model
- ☒ Předpoklad, že růst fyzického kapitálu (kapitálové investice) podmiňují ekonomický růst je postačující pouze v krátkém období.
- ☒ Velikost populace a nabídka pracovních sil se v čase nemění.
- ☒ **Nejen kapitálové investice, ale i technologický pokrok (a růst populace) podmiňují ekonomický růst.**

PedF, katedra geografie 37

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Keynesiánský přístup - *Teorie exportní báze*

- ☒ **Douglas C. North** (1920)
- ☒ Rozděluje odvětví na exportní a ostatní, přičemž exportním odvětvím je přisouzena úloha hnacích odvětví; ostatní se jim přizpůsobují, zabezpečují jejich činnost.
- ☒ Úspěšnost exportních odvětví determinuje ekonomický růst regionu.
- ☒ Každý region musí najít zboží (službu...), v jehož produkci disponuje konkurenční výhodou, pak začne růst.

PedF, katedra geografie 38

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Keynesiánský přístup

Sektorová teorie růstu ekonomické báze regionů

Ekonomická báze regionu je tvořena:

- » primárním sektorem (prvovýroba)
- » sekundárním sektorem (zpracovatelský pr.)
- » terciálním sektorem (služby)

- ☒ Růst ekonomické báze pak probíhá od dominance primárního, přes sekundárního až k dominanci terciálního sektoru.
- ☒ Nejnovější fáze je růst kvarciéru (věda a výzkum).

PedF, katedra geografie 39

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Keynesiánský přístup Teorie růstových pólů

- ☒ **Francois Perroux** (1903 – 1987)
- ☒ Vytvořena v nejvyspělejších zemích po 2. světové válce – tržní síly zformovaly výrazné póly růstu, které dávaly rozvojové impulsy celému regionu.
- ☒ „Růst se neobjevuje všude najednou, projevuje se v tzv. pólech růstu (hnací regiony) a šíří se do okolí (hnané regiony).“
- ☒ Neomezoval růst na konkrétní region a spíše abstrahuje od role vzdálenosti v ekonomickém rozvoji.

PedF, katedra geografie 40

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Keynesiánský přístup Teorie růstových pólů

- ☒ (Nejen) o prostorovou dimenzi prohloubil tuto teorii **Jacques-Raoul Boudeville** (1919), který se ji snažil propojit s Christallerovou a Lösschovou teorií centrálních míst.
- ☒ Póly růstu jsou hierarchicky rozrůzněné.
- ☒ *Technická a technologická polarizace*
- ☒ *Důchodová polarizace*
- ☒ *Psychologická polarizace*
- ☒ *Geografická polarizace*

PedF, katedra geografie 41

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Keynesiánský přístup Teorie rozvojových pólů

- ☒ "nosná soustava měst"
- ☒ Boudeville rozlišuje homogenní, polarizované a plánované oblasti.
- ☒ Polarizované oblasti malého měřítka se vyznačují tendencí skládat síť, soustavu tvořící polarizovanou oblast většího měřítka (vyšší úrovně).

PedF, katedra geografie 42

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Keynesiánský přístup - Polarizační teorie

- ⊗ Praktické implikace v regionální politice především ve Velké Británii, Francii a Itálii – umístování „hnacího“ průmyslu do zaostávajících regionů – nepříliš úspěšné.
- ⊗ Vedle lokalizace dynamických odvětví je nutné změnit celé sociální a ekonomické prostředí regionu.
- ⊗ Teorie „**jádro – periferie**“

PedF, katedra geografie 43

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Keynesiánský přístup Teorie rozvojových pólů

- ⊗ Příklad Francie - byly zde vymezeny:
 1. tři homogenní oblasti (Paříž, Východ a Západ),
 2. osm polarizovaných oblastí se středisky (póly), které jsou nazvány "vyrovnávací metropole"
 3. dvacet jedna plánovaných oblastí, pro něž budou zpracovány krátkodobé plány na rozmístění investic.
- ⊗ Cílem této politiky bylo přitom soustředit investice v osmi regionálních (vyrovnávacích) metropolích; cílová velikost každé z těchto metropolí byl aspoň 1 milion obyvatel.
- ⊗ Vzájemná závislost periferie a střediska každého polarizovaného regionu tak, že původně neuspořádané vztahy by byly (pokud je to výhodné) orientovány ve směru vytvářené hierarchie.

PedF, katedra geografie 44

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Keynesiánský přístup Teorie polarizovaného rozvoje

- ⊗ Zakladatel **John Friedmann** (1968) – zavedl název jádro – periferie (core – periphery).
- ⊗ Nerovnoměrné rozložení moci ve společnosti a ekonomice, které je výhodné pro jádro, ke kterému dochází díky šesti efektům:
 - » efekt dominance
 - » informační efekt
 - » psychologický efekt
 - » modernizační efekt
 - » efekt vazeb
 - » výrobní efekt

PedF, katedra geografie 45

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Keynesiánský přístup *Teorie polarizovaného rozvoje*

- ⊗ Navrhuje vytvořit tzv. městské regiony – hierarchický systém měst, který vytvoří relativně rovnovážný systém.
- ⊗ Nezbytná redukce polarizace mezi jádrem a periferií.

- ⊗ Friedmann rozlišuje 4 fáze hospodářského vývoje země:
 - ⊗ *předprůmyslovou*
 - ⊗ *přechodnou*
 - ⊗ *průmyslovou*
 - ⊗ *poprůmyslovou (postindustriální)*

PedF, katedra geografie 46

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Keynesiánský přístup *Teorie polarizovaného rozvoje*

Společensko-hospodářské hledisko:

- ⊗ Úspěšné využití růstu vývozních odvětví pro růst jiných hospodářských sektorů závisí na společensko-politické skladbě dané země a na rozložení příjmů a výdajů uvnitř země.

- ⊗ Je třeba usilovat o rozvoj místních činností. Proto je třeba podporovat místní investice a vybudovat celostátní síť infrastruktury.

- ⊗ To vše závisí na schopnostech místního vedení, je proto třeba v příslušné míře podporovat decentralizovanou správu země.

PedF, katedra geografie 47

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Keynesiánský přístup *Teorie polarizovaného rozvoje*

Prostorové hledisko:

- ⊗ Hospodářský růst probíhá v soustavě městských regionů, které se stávají "stavebními kameny", kolem kterých je vytvářen "ekonomický prostor", jeho vývoj směřuje ke zvýšení integrace země.
- ⊗ „Místa v ekonomickém prostoru“ se zde míní města, neboť aglomerační (urbanizační a lokalizační) výhody přitahují do měst hospodářský růst.
- ⊗ Tempo hospodářského růstu celé země závisí na velikosti sféry vlivu hlavního střediska.
- ⊗ Velikost spádové oblasti (sféry vlivu) daného střediska měřená počtem obyvatel závisí na velikosti tohoto střediska.

PedF, katedra geografie 48

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Keynesiánský přístup Teorie polarizovaného rozvoje

Prostorové hledisko:

- ⊗ Hospodářský růst v oblasti je funkcí vzdálenosti od střediska.
- ⊗ Růstový potenciál v oblasti položené mezi dvěma sousedními městy je úměrný součinnosti velikosti obou měst a nepřímo úměrný vzdálenosti od těchto dvou sousedních měst (odvozeno z klasického modelu přitažlivosti).
- ⊗ Hospodářský vývoj má tendenci postupovat po úrovních hierarchie od vyšší úrovně k nižší.

PedF, katedra geografie 49

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Keynesiánský přístup Teorie polarizovaného rozvoje

Polarizované oblasti:

1. Jádru (rozvojové středisko, rozvojový pól)
2. Rozvojová oblast přechodu
3. Upadající oblast
4. Pomezí přírodních zdrojů
5. Oblasti speciálních problémů

PedF, katedra geografie 50

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Keynesiánský přístup Teorie kumulativních příčin

- ⊗ **Gunnar Karl Myrdal** (1898-1987)
- ⊗ Jakmile z jakýchkoli důvodů vznikne rozdíl mezi regiony, další vývoj bude rozdíly umocňovat.
- ⊗ Integrovaný rozvojový plán, celospolečenské prospěšné investice, které umožní dosáhnout vnějších úspor dalším subjektům. Zdroje získat odložením spotřeby a přesunutím zdrojů na investice.

PedF, katedra geografie 51

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Keynesiánský přístup *Teorie nerovnoměrného vývoje*

- ⊗ **Albert Otto Hirschman** (1915)
- ⊗ Rozdíly jsou základní a nezbytnou podmínkou růstu.
- ⊗ Nezbytné nejprve posílit jádro, pak pomoci periferním oblastem daňovými úlevami a úpravami monetární politiky.

PedF, katedra geografie 52

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Neomarxistický přístup - *Teorie závislosti*

- ⊗ **Andre Gunder Frank** (1929 – 2005)
- ⊗ Značně rozšířena zejména v Latinské Americe.
- ⊗ Jádro využívá ve svůj prospěch slabosti periferie, jejíž závislost je tak neustále prohlubována.
- ⊗ Periferie si snaží udržet export – tak se však nemůže rozvinout domácí trh.
- ⊗ Historické analýzy dokazují, že tam, kde měly kolonie suroviny, byly intenzivně vykořisťovány, ostatní se mohly rozvíjet.

PedF, katedra geografie 53

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Neomarxistický přístup *Teorie změn globální produkce*

- ⊗ Teorie si všímá změn v rozmístění globální produkce a zvláště úlohy nadnárodních firem.
- ⊗ S přesunem výroby do zaostávajících regionů se zvyšuje jejich závislost na vyspělých státech, což znemožňuje jejich další rozvoj.
- ⊗ Tuto teorii vylučuje rozvoj některých států především v JV Asii.

PedF, katedra geografie 54

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Neomarxistický přístup

Teorie nerovné směny

- ☒ Příčinou zaostalosti rozvojových regionů jsou jejich obchodní vazby s vyspělými státy, v jejichž prospěch obchod probíhá.
- ☒ Výše mezd určuje cenu zboží – tak je v rozvojových státech nízká úroveň mezd a ve vyspělých státech vysoká z dvou důvodů:
 - » morálně psychologické faktory
 - » tlak odborů
- ☒ Doporučuje zvýšit mzdy v rozvojových státech o 50 až 100% či zavést progresivní celosvětové zdanění.

PedF, katedra geografie 55

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Neoliberální přístup - *Nová teorie růstu*

- ☒ **Paul Robin Krugman** (1953) – soustředí se lidský kapitál, který považuje za relativně imobilní.
- ☒ Některé regiony mají dlouhodobě silné postavení v některých odvětvích díky aglomeračním výhodám a procesům.
- ☒ Dané regionální uspořádání považuje za neefektivnější, pouze připouští v první fázi koncentrace a specializace nahodilé jevy, např. historické vlivy.

PedF, katedra geografie 56

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Institucionální přístup

Teorie učících se regionů

- ☒ Hlavní představitelé **Malmberg, Maskell, Foray**.
- ☒ Zdrojem rozvoje regionu jsou vědomosti, schopnosti se učit a vytvářet klima.
- ☒ Úspěšný region vykazuje tři typické charakteristiky:
 - » určitou ekonomickou konfiguraci regionu
 - » určitou technologickou infrastrukturu
 - » určitou kulturu a instituce (4 „I“)

PedF, katedra geografie 57

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Institucionální přístup *Teorie účících se regionů*

- ☒ Vědomosti rozlišují na:
 - » kodifikovatelné
 - » nekodifikovatelné
- ☒ Hybnou silou rozvoje regionu se stávají nekodifikovatelné vědomosti.
- ☒ Dále je důležité nalézt takové schopnosti a dovednosti, které nejsou imitovatelné; pak by se z nich nestaly konkurenční výhody (př. vztahy mezi podniky a výzkumnými ústavy).

PedF, katedra geografie 58

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Teorie inovací

- ☒ **Joseph Alois Schumpeter** (1883-1950)
- ☒ „Inovace je každá změna v organismu firmy, která vede k novému stavu“.
- ☒ Pomocí inovací vysvětluje základní ekonomické kategorie jako zisk, úrok či konkurenci. Inovace považuje za základ ekonomického vývoje.

PedF, katedra geografie 59

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Teorie inovací

- ☒ Inovace představuje *nový způsob* využití existujících zdrojů firmy k získání nových podnikatelských příležitostí - k nalezení nových možností ke zvýšení výnosů z podnikatelských aktivit firmy.
- ☒ Vytvoření něčeho nového, výsledek kreativity pracovníků firmy, musí být vždy zaměřeno na zákazníka, musí mu nabídnout *vyšší hodnotu*.
- ☒ Inovace musí proto být orientována ryze *podnikatelsky*: inovace není svým pojetím technologický proces. Technický objev má charakter inovace pouze tehdy, když se podnikatelsky zhodnotí, když povede ke zvýšení výnosů z podnikání firmy.

PedF, katedra geografie 60

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Trendy ve vyspělých zemích

- ☒ Sílicí konkurence mezi městy.
- ☒ Liberalizace, globalizace, integrace.
- ☒ Deindustrializace, terciarizace, důraz na měkké lokalizační faktory.
- ☒ Komerční suburbanizace a konkurence městských center s centry „na zelené louce“.
- ☒ Ekologizace.
- ☒ Sílicí občanská participace.
- ☒ Prohlubování deficitů veřejných rozpočtů.

PedF, katedra geografie 61

MASARYKOVA UNIVERZITA www.muni.cz

Přeji hezký zbytek dne!

PedF, katedra geografie 62
